

Тақризи

муқарризи расмӣ ба диссертатсияи номзодии Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна дар мавзуи «Асосҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзоди илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот

Мутобиқати диссертатсия ба ихтисосҳо ва самти илм, ки аз рӯйи онҳо диссертатсия ба ҳимоя пешниҳод шудааст.

Диссертатсияи номзодии унвончу Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна дар мавзуи «Асосҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон» ба мазмуни бандҳои зерини шиносномаи ихтисоси илмӣ 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот мувофиқ мебошад:

- банди 3 – «Антропологияи педагогӣ» (низомиҳои /шароитҳои/ рушди шахс дар ҷараёни таълим, тарбия, таҳсилот);
- банди 4 – «Назария ва концепсияи таълим» (қонуниятҳо, принсипҳои таълими кӯдак дар давраҳои гуногуни ба камол расидани ӯ; қарорҳои таълим; тафриқи таълим; намунаҳо ва амалиҳои таълим, доираи таълиқи онҳо; технологияҳои таълим; концепсияҳои рушди таъминоти таълимӣ-тарбиявии рағбати таълим ва воятаҳои таълим, махсусиятҳои таълим дар зинаҳои гуногуни таҳсилот) мувофиқ мебошад.

Мубрами мавзу таҳқиқот. Вобаста ба рағбатҳои ҷаҳонишавӣ, густариши рағбатҳои фарҳангии байни кишварҳо ва пешрафти технологияҳои инноватсионӣ масъалаи омӯзиши ва таълими забонҳои хориҷӣ, аз ҷумла забони англисӣ, дар маркази таваҷҷуҳи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошта, барои амалӣ намудани ҳадафҳои мазкур тадбирҳои муҳимми давлатӣ андешида мешаванд. Ҷиҳати

амалӣ намудани сиёсати давлатӣ доир ба маориф ва такмили забонҳои хориҷӣ, хусусан, забонҳои русию англисӣ бо қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон барномаҳо ва дигар санадҳои расмӣ давлатӣ ба тасвиб расиданд, ки бешубҳа дар ин марҳилаи рушди ҳаёти иқтисодӣ ва иҷтимоӣ кишвар дорой аҳамияти муҳим мебошанд. Дар ин зимн, таҳқиқи масъалаи **«Асосҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон»** мубрам ва зарур арзёбӣ шуда, ҳамчун мавзӯи диссертатсионӣ интихоб шудани он барои амалӣ намудани сиёсати давлатӣ дар ин самт мусоидат менамояд.

Унвонҷӯ дар муқаддимаи диссертатсия аз нуқтаи назари илмӣ дастгоҳи илмӣ диссертатсияро босаводона тарҳрезӣ намудааст ва аз ин ҷост, ки нуқтаҳои назариявӣ методологӣ дар диссертатсия илман асоснок ва тибқи муқаррароти Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шакл дароварда шудаанд.

Саҳми шахсии доктарабон дараҷаи илмӣ дар таҳқиқот. Таҳлили мазмунӣ диссертатсия нишон медиҳад, ки муаллиф дар давоми гузаронидани таҳқиқот сарчашмаҳои зиёди илмӣ-педагогиро омӯхта, таҳлил намуда, ба хулосаву натиҷагирӣҳои илман асоснок ноил гардидааст. Зимни гузаронидаи озмоишҳои педагогӣ ва амалӣ намудани онҳо дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ унвонҷӯ кӯшиши зиёд ба харҷ додааст, ки ин албатта аз саҳми шахсии ӯ гувоҳӣ медиҳад.

Мақсади таҳқиқот аз ҷиҳати илмӣ асоснок намудани шакл ва усулҳои самараноки татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба ҳисоб меравад.

Диссертатсия дори **аҳамияти зиёди назариявӣ ва амалӣ** буда, дар он шаклҳои самараноки ҳамгироии таълими забони англисӣ коркард шудаанд, ки ба баланд бардоштани сифати таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мусоидат менамоянд. Ҳамзамон, шартҳои педагогии ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар шароити муосир муайян карда шудааст.

Дарачаи эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқот аз он иборат аст, ки унвончу вобаста ба мавзуи таҳқиқот адабиёти зиёди ба мавзӯ марбутбударо таҳлил намуда, эътимоднокии натиҷаҳои таҳқиқотро зимни гузаронидани корҳои таҷрибавӣ-озмоишӣ исбот намудааст.

Тасвиб ва амалисозии натиҷаҳои диссертатсия. Унвончу оид ба натиҷаҳои таҳқиқот дар конференсияҳои илмӣ-амалии ҷумҳуриявӣю минтақавӣ иштирок ва оид ба мавзуи кори илмӣ бо маъруза баромад намудааст. Мазмуни асосии таҳқиқот дар 4 мақолаи дар маҷаллаҳои тақризнавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Комиссияи олии аттестатсионии Вазорати маориф ва илми Федератсияи Россия инъикос ёфтаанд. Натиҷаҳои таҳқиқот дар ҷаласаҳои кафедраи педагогикаи умумидонишгоҳии Донишгоҳи миллии Тоҷикистон муҳокима гардидаанд.

Дар муқаддима мубрамияти мавзуи интиҳобшуда илман асоснок карда шуда, дастгоҳи илмӣ диссертатсия босаводона тарҳрезӣ гардидааст.

Боби якуми диссертатсия ба таҳқиқи масъалаи **«Асосҳои назариявӣ-методологӣ таҳқиқи шароитҳои педагогӣ таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон»** бахшида шуда, дар он хусусиятҳои хоси ҳамгироии таълими забони англисӣ вобаста ба шароитҳои рушди ҷомеаи муосир, мавқеи дарсҳои забони англисӣ дар ташаккули зеҳнии хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ таҳлилу натиҷагирӣ карда шудааст. Муаллиф дар боби мазкур мушкилоти таълими забони хориҷӣ, аз ҷумла забони англисӣ ва таҳлили масоили таълими ҳамгиро дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ изҳори андеша намудааст. Ба андешаи муаллиф равандҳои инноватсионӣ, ки имрӯз дар низомӣ маориф ҷараён доранд, водор месозад, ки масъалаи ҷустуҷӯи роҳу василаҳо ва захираҳои омода намудани шахсиятҳои дорои дараҷаи баланди таҳсилот ва аз ҷиҳати зеҳнӣ рушдёфта бояд аҳамияти муҳим пайдо

намуда, дар маркази таваҷҷуҳи мақомоти давлатии соҳаи мазкур қарор гирад (с. 20).

Диссертант, ҳангоми баррасӣ ва таҳлили адабиёти илмӣ-методӣ доир ба масъалаи мавриди назар кӯшиш намудааст, ки андешаҳои мухталифи олимони ватанию хориҷиро доир ба моҳияти таълими ҳамгиро мавриди таҳлил ва баррасӣ қарор диҳад. Дар ҳамин асос унвончу кӯшиш ба ҳарч додааст, ки истилоҳи «ҳамгирӣ» ё «ҳамгирошавӣ» дар раванди таълимиро таҳқиқ ва марҳалаҳои рушду омилҳои таърихӣ «таълими ҳамгиро»-ро ошкор намояд.

Лозим ба ёдоварист, ки унвонҷӯй дар заминаи омӯзиш ва таҳлили адабиёти мавҷуда таъкид менамояд, ки масъалаи таълими ҳамгиро дар баробари он ки мавриди омӯзиши муаллифони зиёд қарор гирифтааст, вале доир ба нақши он дар раванди таълиму тарбия ақидаҳо ва хулосаҳои мухталиф вучуд доранд. Вобаста ба он ки дар боби мазкур ба масъалаи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар шароити кунунии рушди ҷомеа, ки асоси онро равобити фарҳангӣ ва муносибати байни халқиятҳою кишварҳо ташкил медиҳад, муаллиф қабл аз ҳама, ба таҳлили масоили «кишваршиносӣ» ва «забоншиносӣ (лингвистӣ) – кишваршиносӣ» таваҷҷуҳ намудааст.

Диссертант ба нақши забони англисӣ дар ташаккули ҷаҳонбинӣ ва зеҳнияти хонандагон таваҷҷуҳ зоҳир намудааст. Тавре ки аз таҳлили адабиёти мавҷуда бармеояд, дар байни баъзе омӯзгорон чунин фаҳмиши ғалате вучуд дорад, ки гӯё омӯзиши забони хориҷӣ танҳо ба азхудкунии нутқ ва пайдо намудани малакаи хондану навиштан равона гардида, дар ташаккули шахсият нақши муассир гузошта наметавонад. Муаллиф ақидаи мазкурро ҷолнибдорӣ накарда, таъкид менамояд, ки ҳангоми таҳия ва шаклбандии ҳадафҳои таълим бояд на танҳо қобилият, балки он вазифаҳои ҳатмие низ дар назар гирифта шаванд, ки инсон маҳз бо така ба қобилият метавонад онҳоро амалӣ созад. Вобаста ба ин, муаллиф кӯшиш намудааст, ки ба ин масъала

таваҷҷуҳи махсус зоҳир намуда, ҳамчунин, методи истифодаи воситаҳои таълимӣ дар тамоми давраҳои омӯзиши забони англисӣ аз тарафи хонандагонро мавриди таҳлил ва арзёбӣ қарор диҳад (с. 58).

Боби дуюми диссертатсия пурра ба ҷамъбасти қорҳои озмоишӣ-таҷрибавӣ бахшида шудааст. Дар боби дуюм шароитҳо ва роҳи усулҳои самарабахши татбиқи ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ таҳлилу арзёбӣ гардидааст. Муҳаққиқ барои амалӣ намудани ин ё он усули таълим технологияи истифодаи методикаи аз ҷониби омӯзгор интихобшударо ба асос гирифта, таъкид мекунад, ки аз худ намудани нозуқиҳои методӣ, ин меъёри асосии талаботи касбӣ ва маҳорати педагогии омӯзгор махсуб шуда, ҳамчун тарзу шеваи нав ба раванди таълим ворид мешавад. Азбаски таҳқиқоти мазкур ба масъалаи таълими забони хориҷӣ (англисӣ) дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бахшида шудааст, муаллиф барои мактаббачагон интихоби чунин методеро зарур мешуморад, ки тавонад шавқу рағбати онҳоро ба омӯзиши забони хориҷӣ бедор намуда, барои рушди ҷаҳонбинии онҳо мусоидат кунад (с. 82)

Таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ чи гуна бояд роҳандозӣ шавад, ки натиҷаи дилхоҳ диҳад, кадом метод ва шеваҳоро бояд ба қор бӯрд ва кадом технологияро интихоб қард ва ғайраҳо аз ҷумлаи масъалаҳое мебошанд, ки диссертант кӯшиш намудааст ба ин ва дигар масъалаҳое, ки дар ҷараёни таълими забони англисӣ ба миён меоянд, дар асоси таҳлилҳо хулосаҳои эътимоднок пешниҳод намояд.

Яке аз муваффақиятҳои назаррас дар таҳқиқоти мазкур диққати махсус додани унвончу ба масъалаи меёри интихоби маводи таълимӣ ва ташкили қорҳои мустақилонаи хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин масъала дар диссертатсия маводи фаровон пешниҳод шудааст. Ташкили қори мустақилона ва роҳбарӣ ба он барои ҳар як омӯзгор вазифаи масъулиятнок махсуб

шуда, тарбияи фаъолнокӣ ва мустақилияти хонандагон бояд ҳамчун ҷузъи таркибии раванди тарбия мавриди таваҷҷуҳ қарор дода шавад. Ин вазифа барои ҳар як омӯзгор чун вазифаҳои дорони аҳамияти яқумдараҷа бояд арзёбӣ шавад, таъкид намудааст унвончу (с. 103).

Маврид ба зикр аст, ки муҳаққиқ дар ин қисмати кор таҳқиқ ва омӯзиши ташкили кори мустақилонаи мактаббачагонро ҳангоми таълими дарсҳои забони хориҷӣ (англисӣ) ва шароити иҷрои бомуваффақияти он ҳадафи асосӣ қарор додааст. Ба андешаи ӯ зимни таҳлили масъалаи ташаккули мустақилияти мактаббачагон ду вазифаи ба ҳам наздик ва муҳимро бояд ба инобат гирифт. Яқум, мустақилияти хонандагон зимни фаъолияти маърифатӣ, мустақилона аз худ намудани дониш ва ташаккули ҷаҳонбинии шахсии онҳо бояд инкишоф дода шавад; дуюм, бояд истифодаи мустақилонаи дониши азхуднамудаашон дар таълим ва фаъолияти амалӣ омӯзонда шавад.

Натиҷаҳои тадқиқоти диссертант собит намудааст, ки масъалаи таълими ҳамгиро дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ ва миёнаи умумӣ аз ҷониби олимони ватанӣ ва хориҷӣ мавриди таҳқиқ қарор гирифта, дар ин самт корҳои илмӣ зиёд ба анҷом расонда шудаанд. Вале, тавре ки аз таҳлилҳо бармеояд, истифодаи амалии методи мазкур ҳангоми омӯзиши фанҳои гуногун нисбат ба муассисаҳои таҳсилоти олии касбӣ, дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ бештар дучор мешавад. Бинобар ин, ба андешаи муаллиф, маҳз бо ҳамин сабаб истифодаи методи мазкур дар ин муассисаҳо нисбатан васеъ ба роҳ монда шудааст (с. 126).

Ҳамчунин, таҳлили диссертатсия собит намуд, ки дар раванди таълими забони хориҷӣ бар иловаи китобҳои дарсии асосӣ маводи таълимии иловагӣ ба кор бурда мешавад, аммо ин барои омӯзиши амиқи забон ва ошно кардани хонандагон бо фарҳанги кишвари забонаш омӯхташаванда басанда нест. Дар робита ба ин, ба андешаи муаллиф маводи иловагӣ, аз қабili матнҳои асли дорони ҷанбаи

гуногунро аз маҷаллаҳо ва рӯзномаҳо ҷустуҷӯ карда, коркард намудан лозим, шакли аудиоии ин матнҳоро сабт намуда, слайди машғулиятҳо ва ғайраро таҳия бояд кард, то ин ки минбаъд онҳо ба асоси методи ҳамгирошудаи таълим мавриди истифода қарор дода шаванд.

Бояд зикр намуд, ки дар қисмати хулосаю тавсияҳо муаллиф лаҳзаҳои муҳимми кори тадқиқотиро бо пешниҳодоти дақиқу асоснок ва барои соҳаи мазкур муфиду арзишманд ҷамъбаст намудааст.

Бояд гуфт, ки дар баробари натиҷагирӣҳо ва ҷамъбасти муваффақонаи кори тадқиқотӣ дар диссертатсия баъзе камбудию низ ҷойдоранд.

1. Масъалаи тайёр намудани кадрҳои касбӣ барои такмил ва таълиму омӯзиши забонҳои хориҷӣ, хусусан, забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва олии касбӣ дар сиёсати давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи маориф мақоми хоса дорад. Вале масъалаи мазкур дар кори тадқиқотии пешниҳодшуда ба таври фарогир инъикос наёфтааст. Хуб мешуд, ки дар баробари дигар масъалаҳои марбут ба омӯзиши забонҳои хориҷӣ, ки дар диссертатсия мавриди омӯзиш ва баррасӣ қарор гирифтаанд, масъалаи таъмини кадрӣ ва сифати тайёр намудани омӯзгорони дорои донишу малакаи зарурӣ низ баррасию арзёбӣ мегардид.

2. Дар раванди таълиму тарбия ҳамкориҳо миёни мактаб ва волидон мавқеи муҳим дорад. Таълими забонҳои хориҷӣ, аз ҷумла забони англисӣ низ, маҳз тавассути чунин ҳамкориҳо метавонад судманд бошад ва самарائي дилхоҳ диҳад. Мутаассифона, масъалаи мазкур чандон мавриди таваҷҷуҳи диссертант қарор нагирифтааст.

3. Дар диссертатсия баъзе ҳатогиҳои хусусияти техникӣ ва имлоидошта ба ҷашм мерасанд.

Бояд қайд кард, ки эродҳои зикргардида арзиши илмӣ диссертатсияро коста намегардонанд. Диссертатсия дар сатҳи хуби илмӣ ва бо сабки содаву суфтаи забони тоҷикӣ таълиф гардидааст.

Мутобиқати диссертатсия ба меъёрҳои муқарраршуда.

Диссертатсияи мазкур, автореферат ва мақолаҳои илмӣ чопшуда доир ба мавзӯи диссертатсия ба талаботи Дастурамал оид ба тартиби барасмиятдарории диссертатсияҳо барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илм, ки бо қарори Раёсати Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 28 июни соли 2017, таҳти №3/1 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯӣ мебошад.

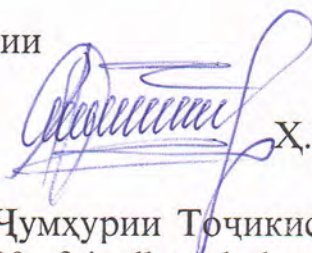
Автореферати диссертатсия ва қорҳои илмӣ, ки дар мавзӯи таҳқиқотӣ нашр гардидаанд, мазмуни диссертатсияро пурра инъикос мекунам.

Диссертатсияи Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна дорони заминаи устувори назариявӣ методологӣ буда, муаллиф тавонистааст аз уҳдаи таҳлили концепсия ва назарияҳои мухталифи илмӣ ба хубӣ баромада, мавқеи илмӣ ва хулосаҳои шахсии худро вобаста ба онҳо баён намояд.

Хулоса, қори диссертатсионии Қурбонова Фарангис Абдурахмоновна дар мавзӯи «Асосҳои педагогӣ ҳамгироии таълими забони англисӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон», қори илмӣ мустиқилона баанҷомрасида арзёбӣ шуда, ба муқаррароти бандҳои дахлдори «Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ», ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30 июни соли 2021 №267 тасдиқ шудааст, ҷавобгӯӣ мебошад ва муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илмҳои педагогӣ аз рӯйи ихтисоси 13.00.01 – Педагогикаи умумӣ, таърихи педагогика ва таҳсилот сазовор мебошад.

Муқарризи расмӣ:

номзади илмҳои педагогӣ,
декани факултети тарбияи ҷисмонии
Донишқадаи тарбияи ҷисмонии
Тоҷикистон ба номи С. Раҳимов

Ҳ.Ф. Файзуллозода

Маълумот барои тамос: 734063, Ҷумҳурии Тоҷикистон, ш. Душанбе,
кӯчаи Лучоб, 53; Тел: +992 988.41.41.90; faizullozoda.husein@mail.ru

Имзои Ҳ.Ф. Файзуллозода *тасдиқ* мекунам.

Сардори шӯбаи кадрҳо ва
котиботи ДТҶТ ба номи С. Раҳимов

Деҳқонова З.

17.06.2023